

Situace a situovanost / Osvětí a situovanost

O situovanosti sice často mluvíme i v souvislosti s něčím, co není „subjektem“ (tj. pravou událostí, schopnou aktivity i návratu z ní), ale je to jen nepřesný a nedomyšlený návyk. Ve skutečnosti můžeme o situaci a situovanosti mluvit jen ve vztahu k nějakému „subjektu“, vůči němuž tato jeho situace nikdy není pouze čímsi „objektivním“, zvnějšku popsatelným a studovatelným, nýbrž něčím, co tímto subjektem musí být (a je) nějak přijato a osvojeno, v čem se tento subjekt jakoby zabydluje, a to právě aktivně. Bez této aktivity subjektu se jeho situovanost nemůže ustavit, ale zůstává pouhým „okolím“. (S touto myšlenkou přišel zejména von Uexküll a jeho škola; von Uexküll sám užíval termínu „Umwelt“, teprve jeho žák Petersen zavedl lepší termín, totiž „Eigenwelt“, což Patočka v recenzi Petersenovy malé knížky začal –snad jako první– překládat jako „osvětí“. Pochopitelně však musíme nadále od sebe odlišovat osvětí subjektu a jeho „situaci“ resp. situovanost. Upřesnění je tu nutné: jedna z možností je, že ve svém „osvětí“ příslušný subjekt „žije“, „bytuje“, kdežto situovanost může být pozorována, studována a analyzována jen zvenčí, tj. na základě přístupu odjinud, tedy z „odstupu“.) To, že „osvětí“ je subjektem „prožíváno“, z něho ještě nedělá pouhý prožitek, neboť prožíváno je v tomto prožitku a skrze něj něco, co není jeho součástí ani složkou. Na „osvětí“ tedy jakoby „spolupracuje“ ještě něco jiného, dalšího, co z hlediska subjektu sice musí být v nějakém rozsahu a nějaké podobě respektováno, akceptováno, a tudíž ještě předtím uznaménáno a registrováno, ale co svou povahou meze tohoto uznaménání atd. přesahuje, pokračuje dál i tam, kde už uznaménáno a registrováno není, a dokonce i tam, kde nic takového – aspoň na příslušné úrovni – vůbec není možné, protože se to vymyká možnostem reaktibility onoho subjektu (např. proto, že tato reaktibilita má příliš vysoká „práh“, anebo naopak, že má „práh“ příliš nízký resp. jinak omezený). K situaci určitého jedince (např. určitého zvířete, ptáka nebo rostliny či stromu) náleží nejen nejbližší jeho okolí, ale také povaha biotopu, klima a jeho dlouhodobé nebo krátkodobé proměny, ale vposledu celá biosféra, místo planety Země v rámci sluneční soustavy, putování sluneční soustavy v rámci celé (naší) Galaxie, atd. A do toho náleží také nejrůznější „nahodilé“ pseudo-události (nepravé události, protože nejsou žádným subjektem zvnějšku řízeny ani integrovány), jakým jsou dopady velkých nebo obrovských meteoritů, ebeny, jader komet apod., které mohou mít fatální následky pro celou biosféru, atd. atp. To vše se zajisté vymyká reaktibilitě jednotlivých živých bytostí a tedy vlastně nenáleží (a nemůže náležet) do jejich osvětí, ale ovlivňuje jejich situovanost v nejširším měřítku (byť jenom v oněch kataklysmatických změnách a výkyvech. zatímco příslušná osvětí jsou vždy do značné míry závislá na jisté relativní stabilitě aspoň nejbližšího okolí).

(Písek, 060414-3.)